

MEHMED ÂKÎF

SÜLEYMAN NAZÎF

ORJİNAL METİN, SADELEŞTİRİLMİŞ METİN VE NOTLAR

Hazırlayan
Mustafa KURT

Mehmed Âkif Ersoy (1873-1936, İstanbul): “İpek’li Hoca” olarak bilinen Tahir Efendi ile Emine Şerife Hanım’ın çocuğu olarak İstanbul, Fatih-Sarıgözel’de doğdu. Dinî eğitimi babasından alan Âkif, önce *Emir Buhari Mahalle Mektebi*’ne gitti. Mezuniyetten sonra *Fatih Rüştiyesi ve Mülkiye İdadisi*’ne devam etti. *Baytar Mektebi*’ni birincilikle bitirdi. İlk şiirlerini, İdadî’de okurken yazdı. Bu okuldaki hocalarından ünlü edip Muallim Naci daha o yaşlarda Âkif’teki yeteneği fark etmiş ve onu desteklemişti. Osmanlı Devleti’nin farklı bölgelerinde baytarlık yapan Âkif, idealleri uğruna bu görevi bıraktı. *Darülfünûn*’da ve *Halkalı Ziraat Mektebi*’nde edebiyat dersleri verdi. Bu sırada çeşitli dergilerde yazıları yayımlandı. Eşref Edip’le birlikte *Sırat-ı Mustakîm* ve *Sebilürreşâd* dergilerini çıkardı. I. Dünya Savaşı sırasında *Teşkilat-ı Mahsusa* nâmına Arabistan’a gitti. Buradaki görevi, İngilizlerin kıstırdığı Arapların ayaklanmasını önlemektir. Âkif, Çanakkale Zaferi’nin haberini Arap topraklarında aldı ve o duyularla Çanakkale Destanı adıyla bilinen şiirini kaleme aldı. Kurtuluş Savaşı’nı desteklemek için Anadolu’da çeşitli faaliyetlerde bulundu. 1920’de Burdur vekili olarak Meclise girdi. Kaleme aldığı İstiklâl Marşı, 12 Mart 1921 tarihinde Meclis tarafından “millî marş” olarak kabul edildi. 1923’te Mısır’a gitti ve 1936’da hastalanarak yurda döndü. Şair, 27 Aralık 1936 tarihinde vefat etti. Kabri, Edirnekapı Mezarlığı’ndadır. Ömrü boyunca, bir inkıraz dönemini yaşamakta olan Osmanlı toplumunun dertlerini dile getirmeyi ve onlara derman olmayı sanatının tek amacı hâline getirmiş olan şair, vatan topraklarının dağılması karşısında duyduğu ıstırapı, aruzu ustaca kullandığı şiirlerinde yüksek sesle haykırmıştır. Şairin eserleri şunlardır: *Safahât* (1911), *Süleymaniye Kürsüsünde*(1912), *Hakkın Sesleri*(1913), *Fatih Kürsüsünde*(1914), *Hatıralar*(1917), *Âsım*(1924), *Gölgeler*(1933). *Safahât*’ın ilk toplu basımı 1943’te gerçekleştirilir. Âkif’in hayattayken basılmamış şiirleri damadı Ömer Rıza Doğrul tarafından derlenmiş ve *Son Safahât* başlığıyla bu kitaba eklenmiştir.

Süleyman Nazîf (Diyarbakır, 1869-İstanbul, 1927): Şair ve tarihçi Sait Paşa ile meşhur bir aileye mensup Ayşe Hanım’ın çocuğu olarak Diyarbakır’da doğdu. Süleyman Nazif, özel derslerle Arapça, Farsça ve Fransızca öğrendi. Çeşitli memurluklarda çalıştıktan sonra *Vilâyet* gazetesinde yazılar yazmaya başladı. II. Abdülhamid döneminde Paris’e gitti. Yurda döndükten sonra padişahın emriyle “vilayet mektupçusu” olarak Bursa’ya gönderildi. 1897 yılında başlayan bu sürgün, II. Meşrutiyet’in ilân edilmesiyle sona erdi. Bu esnada büyük dedesinin de adı olan “İbrahim Cehdi” müstearıyla *Servet-i Fünûn* dergisinde şiir ve yazılar yazdı. İttihat ve Terakki karşıtı yazılarından dolayı; 1914’e kadar Bursa, Kastamonu, Trabzon, Musul ve Bağdat valiliklerinde çalışmak zorunda kaldı. Sonra memuriyetten ayrılıp İstanbul’a gelerek gazeteciliğe devam etti. İstanbul’un işgali üzerine kaleme aldığı “Kara Bir Gün” adlı yazısı ve işgal karşıtı faaliyetleri sebebiyle Malta’ya sürgüne gönderildi. İstanbul’a döndükten sonra *Resimli Gazete* ve *Yarın* gibi süreli yayınlarda yazılar yazdı. Hayatının son döneminde büyük maddî sıkıntılar yaşadı. Mezarı Edirnekapı Mezarlığı’nda, İstiklâl Marşı şairinin yanındadır. Şairliğinin ilk döneminde özellikle Nâmık Kemâl’in etkisinde kalarak şiirler yazan Süleyman Nazîf, sonra *Edebiyat-ı Cedîde* şairleri arasında yer aldı. Şair Faik Ali Ozansoy’un da ağabeyi olan S. Nazîf, şiirde olduğu kadar nesir sanatında da başarılı bir yazardır. Osmanlı Türkçesinin ve aruzun şiir sanatını zenginleştirdiğini savunan Süleyman Nazîf; *Nâmık Kemâl*(1922), *Mehmed Âkif*(1924) ve *Fuzûlî*(1926) gibi şahsiyetler üzerine inceleme kitapları yazmıştır. Şairin belli başlı diğer eserleri şunlardır: *Gizli Fıganlar*(1906), *Batarya ile Ateş*(1916), *Firâk-ı Irak*(1918), *Çal Çoban Çal*(1923), *Malta Geceleri*(1924), *Çalınmış Ülke*(1924).

“KUĞUNUN SON TERENNÜMÜ”: SÜLEYMAN NAZÎF’İN “MEHMED ÂKİF”İ

“Mehmed Âkif” adlı eser, şairi yakından tanımış, kendisi de şair ve yazar olan Süleyman Nazîf tarafından yazılan ve Âkif hakkında kaleme alınan ilk kitaptır. Eser, Âkif’in sağlığında yayımlanmış olması yönüyle de ayrıca önem taşımaktadır. Süleyman Nazîf’in ilk olarak 1919’da *Servet-i Fünûn* dergisinde tefrika hâlinde yayımladığı ve zamanında büyük ilgi gören bu metnin kitap hâlinde basımı 1924 yılında gerçekleştirilir. Süleyman Nazîf, kitap hâline gelirken bu metne, *Safahât*’ın altıncı kitabını oluşturan “Âsım”ın yayımlanışı üzerine kaleme aldığı “Bir Mu’cize-i Şîr” adlı bölümü ekler. Bu kısım, kitabın ilk basımında ileri sürülen görüşleri değiştirmeyen, hattâ onları pekiştiren bir ektir. Kitabın yeni harflerle ilk basımı ise 1971 yılında yapılır.¹ “Yeni Yazı Birinci Baskı” kaydıyla çıkan bu kitap, kısmen sadeleştirilmiş bir metindir. Ne var ki metin “yeni yazı”ya aktarılırken bazı bölüm, cümle ve kelimeler atlanmış; ayrıca bazı kelimeler de yanlış okunmuştur. Eksikliklerine rağmen bu kitabın Mehmed Âkif’in geniş okur kitleleri tarafından okunmasına imkân sağladığı söylenebilir. Süleyman Nazîf’in kitabı, yeni harflerdeki ilk basımından tam yirmi yıl sonra, 1991’de M. Ertuğrul Düzdağ tarafından Latin harflerine aktarılarak eski ve yeni harflerle birlikte yeniden okurla buluşturulur.² Düzdağ, eserin 1924’teki basımını esas alarak metni çok titiz bir şekilde günümüz harflerine aktarır. Ayrıca kitabın

¹ Süleyman Nazîf, *Mehmed Âkif*, Millî Hareket Yayınları, İstanbul, 1971, 133 s.; Kitabın künyesinde, metni kimin sadeleştirerek “yeni yazı”ya aktardığı hakkında bir bilgi yer almamaktadır.

² Süleyman Nazîf, *Mehmed Âkif*, Hazırlayan: M. Ertuğrul Düzdağ, İz Yayıncılık, İstanbul, 1991, 140 s. Düzdağ, metni baskıya hazırlarken metinde hatalı yazılmış bazı kelime ve ifadeleri de düzeltir. Söz konusu düzeltmeler ile tarafımdan tespit edilen düzeltmeler metne uygulanmış ve hatalı yazımlar dipnotlarda ayrıca belirtilmiştir.

sonuna, metinde geçen bazı kavram, isim ve şiirlerle ilgili açıklayıcı notlar ekler. Aradan geçen yaklaşık çeyrek asırla birlikte bu kitabın da mevcudu tükenmiştir. Söz konusu eserin yeni baskıları yapılmadığı için kitaba ancak kütüphaneler vasıtasıyla ulaşılabilir. Dolayısıyla Süleyman Nazîf'in kitabının hem aslının hem de sadeleştirilerek yeni basımlarının yapılması özellikle yeni nesiller için bir ihtiyaç hâline gelmiştir.

Süleyman Nazîf'in *Mehmed Âkif* adlı kitabı, biyografi türünün özelliklerini bütünüyle yansıtan bir çalışma değildir. Zira yazarın kitaba alt başlık olarak seçtiği, “şâirin zâtı ve âsârı hakkında bazı ma'lûmât ve tedkîkât” ifadesi de bu durumu işaret etmektedir. Kitabın tamamı okunduğunda Süleyman Nazîf'in, Mehmed Âkif'e o dönemde yöneltilen bazı eleştirilere sağlam deliller getirerek cevap verdiği, Âkif'in şiir konusundaki yeteneğini, kaynaklarını ve bakışını farklı örneklerden hareketle izah etmeye çalıştığı görülür. Süleyman Nazîf kitabında, Âkif'i hem karakter özellikleri hem de inandığı değerlere bağlılığındaki samimiyeti ile örnek bir şahsiyet olarak takdim eder ve bu hasletlerin onun şairliğine etkilerini değerlendirir. İncelemede; Âkif'in kelimelere ve aruza hâkimiyeti, şiirindeki insanî, vicdanî ve millî tavrı şairliğinin güçlü yanları olarak öne çıkarılır. Tevfik Fikret ile Mehmed Âkif arasındaki tartışmayı da olabildiğince tarafsız bir bakışla ele almaya çalışan Süleyman Nazîf, eserinde Tevfik Fikret ile ilgili de oldukça ilginç bilgi ve yorumlara yer verir. Süleyman Nazîf, Âkif'in yalnızca olumlu özelliklerine temas etmez, ayrıca bazı dizelerindeki aksamalara da dikkat çeker. Kitabın yazarının aruza hâkim, iyi bir şair ve nâsir olduğu dikkate alındığında, bu küçük düzeltmelerin mesnetsiz olmadığı söylenebilir. Kitapta Âkif'le ilgili değerlendirilmeler yapılırken dünya edebiyatından bazı şairlere ve metinlerine başvurulduğu görülür. Özellikle Fransız şairlerden yapılan alıntılar öne sürülen iddiaları desteklemek için başvurulmuş başlıca kaynaklardır. Şairin sevdiği ve kendisine yakın bulduğu Doğulu ve Batılı şairler hakkında da bilgi veren S. Nazîf, bu yönüyle Âkif'in kaynaklarını da işaret etmektedir. Yazarın “millî şiir” ve “millî şair” kavramları çerçevesinde Cenap Şehabeddin'e söz vererek onun “Edebiyat tarihi şimdilik büyük Âkif'ten daha büyük bir İslâm ve Türk şairi tanımaz.” cümlesini kitabına alması ve “kuğunun son şarkısı” olarak nitelettiği “Âsım” adlı eseri için söyledikleri yazarın, Âkif'i bir dosttan öte “büyük bir şair” olarak gördüğünün kanıtıdır.

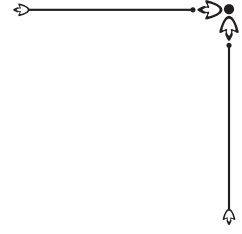
Bütün bu özellikleriyle Süleyman Nazîf'in “Mehmed Âkif” kitabı, bir şairin ve nâsirin elinden çıkmış, kimi zaman şairane bir üslûpla kaleme alınmış,

isabetli yorumlarla dikkat çeken bir incelemedir. Eserin önemi, Âkif’le ilgili ilk eser olması bir yana, kaleme alındığı dönemin şartları düşünüldüğünde daha da artmaktadır; çünkü kitap işgal altındaki bir ülkede ve millî duyguların en yüksek seviyede olduğu bir zamanda yazılmış ve okur karşısına çıkmıştı.

Elinizdeki kitapta eserin son ve tamamlanmış hâli olan 1924 yılındaki basması esas alınmış ve metin, orijinaline uygunluğunun sağlanması amacıyla, aslından yeniden okunmuştur. Metin latin harflerine aktarılırken bütün yazım ve noktalama özellikleri, aslında vurgulu yazılan ifadeler de dâhil, orijinalinde olduğu şekliyle korunmuştur. Sadeleştirilen metinde ise yazarın cümle yapısı ve akışına elden geldiğince müdahale edilmemiş, sadece günümüz okuru için zor görünen bazı tamlama ve kelimeler günümüz diline yakın ifadelerle değiştirilmiştir. Gerekli görülen yerlerde ise dipnotlar aracılığıyla bazı kelime ve isimler hakkında bilgi verilmiştir. Açıklamalarda “S. N.” kısaltması olanlar Süleyman Nazîf’in notlarıdır. Bunun dışındaki bütün açıklamalar tarafımdan dipnot olarak kaydedilmiştir. Bu vesileyle hem İstiklâl Marşı şairimiz Mehmed Âkif’i, hem de “Kara Bir Gün” ve “Dâüssıla” gibi edebî ve duygu değeri yüksek metinlerin yazarı Süleyman Nazîf’i hayırla yâd ediyorum. Eserin uzun bir süre sonra yeniden okurla buluşmasını sağlayan yayınevi yetkililerine de teşekkürü ayrıca borç biliyorum.

Mustafa Kurt

SÜLEYMAN NAZÎF

MEHMED ÂKÎF

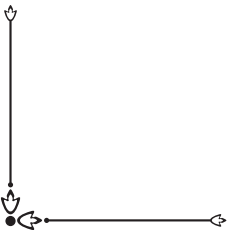
Şâirin zâtı ve âsârı hakkında bazı
ma'lûmât ve tedkîkât

Târîh-i tahrîri

1337-1919

İstanbul-Âmidî Matba'ası

1924

SÜLEYMAN NAZÎF

MEHMED ÂKÎF

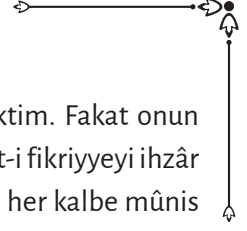
Şairin kişiliği ve eserleri hakkında bazı
bilgiler ve incelemeler

Yazılış tarihi

1337-1919

İstanbul-Âmidî Matbaası

1924

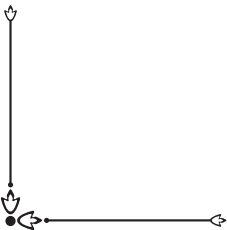

[2] Azîz Dostum Midhad Cemâl'e

Mehmed Âkif'i ben nasıl olsa tanıyacak ve elbette sevecektim. Fakat onun beni tanıyıp sevmesi müşkil idi. Aramızdaki lâ-yüzâl uhuvvet-i fikriyyeyi ihzâr ve te'yîd eden sensin. Şu kitabın başına senin her kulağa ve her kalbe mûnis olan faziletli ismini kaydederken, on altı sene evvel, delâletinle büyük şâire takdîm edildiğim mübârek günü, senin ve onun isimlerinle birlikte, bir kere daha tahattur ve tebcîl ettim.

Nişantaşı, 19 Eylûl 1924

Süleyman Nazîf

[2] Değerli Dostum Midhad Cemal'e³,

Mehmed Âkif'i ben nasıl olsa tanıyacak ve elbette sevecektim. Fakat onun beni tanıyıp sevmesi zordu. Aramızdaki bitmeyecek fikir arkadaşlığını hazırlayan ve sağlamlaştıran sensin. Şu kitabın başına senin her kulağa ve her kalbe yakın gelen değerli ismini kaydederken, on altı yıl önce, kılavuzluğunla büyük şairle tanıştırıldığım uğurlu günü, senin ve onun isimlerinizle birlikte, bir kere daha saygıyla hatırladım.

Nişantaşı, 19 Eylül 1924

Süleyman Nazîf

³ Mithat Cemal Kuntay (1885-1956): *Üç İstanbul* adlı romanıyla tanınan ve Mehmed Âkif'le ilgili iki kitabı olan Türk yazar ve şairi. Âkif, *Safahât*'ın dördüncü kitabı *Fatih Kürsüsünde*'yi yakın dostu Mithat Cemal'e ithaf etmiştir. Mithat Cemal ise 1939 yılında Âkif hakkında geniş bir biyografi kaleme alır; söz konusu kitap şair ile dostluklarına dair pek çok hatırayı da içermektedir: Mithat Cemal, *Mehmed Âkif (Hayatı-Seciyesi-Sanâtı-Eserleri)*, Semih Lütü Kitabevi, İstanbul, 1939, 445 s.

[3] Mu'cizât-ı enbiyâyı çocukluğumuzda bize anlatırlarken, Hazret-i Davud'un elinde demir, balmumu gibi yumuşar ve o nebiyy-i zî-şân, âhene istediği şekli verirmiş derlerdi. Mehmed Âkif'in şiirlerini gördükten sonra, mu'cize-i Dâvud'un ifâde etmek istediği ma'nâyı daha ziyâde vuzûh ile anladım. Eşyâya ve hâdisâta iâre-i şi'riyyet etmeye bizden ziyâde meyyâl olan kudemâ, şimdi öyle zannediyorum ki, bunda hakikatten ziyâde mecâz ve istiâre gözetmiştir. Acaba *Mezâmîr-i Zebûr* ile bu mu'cize-i merviyeye arasında bir münâsebet yok mudur?.. Bunu ben ta'yîn edemem. Fakat o kudret ister hakikî parmaklarında, ister benân-ı tanzîminde olsun, *Zebûr Sahibi*'nin yed-i i'câzında âhen ne idiyse, *Safahât Şâiri*'nin dest-i ibdâ'ında kelime ve arûz da odur. Usûl ve kavâidini bilmediğim ve fakat kırk seneye karîb bir zamandan beri nâz ü kahrını çektiğim *efâîl ü tefâîl*⁴'in bazen ne kadar ser-keş, ne kadar mütemerrid olduğunu bilirim. İhtimal ki Mehmed Âkif de bu melekeyi ihrâz için uzun seneler çalışmış ve yorulmuştur. Fakat *Busefal* İskender'in azm ü sebâtına nasıl münkâd olduysa, tevsen-i arûz da *Safahât* sâhibinin irâdesine öyle teslîm-i inân etti. Nesirlerimize bile gıpta-âver olacak selâset-i ifâde ve suhûlet-i beyân şâirin manzumelerini emsâlinden tefrîk ve temyîz eder.

Suhûlet mi?... Heyhat!.. Meslekten olmayanların su gibi okudukları

⁴ efâîl ü tefâîl: Arûz'u hazırlayan İmâm Halîl'in ahenk ölçüsü olmak üzere bulduğu [feûlün, fâilün, fâilâtün, müstef'ilün, mefâilün, mütefâilün, müfâaletün, mef'ûlat] kelimeleri ki, bunların tekrârından ve değişmelerinden "arûz"un ölçüleri meydana gelmiştir. Bu sekiz temel kalıbın Arap alfabesine göre beş harfli olan ilk ikisinin her birine ef' ile, ikisine birden efâîl, yedişer harfli olan diğerlerinin her birine tef' ile, altısına birden tefâîl adı verilir.

[3] Peygamberlerin mucizelerini çocukluğumuzda bize anlatırlarken, Hazret-i Davud'un elinde demir, balmumu gibi yumuşak ve o pek yüce peygamber, demire istediği şekli verirmiş derlerdi. Mehmed Âkif'in şiirlerini gördükten sonra, Davud'un mucizesinin anlatmak istediği mânâyı daha açık bir biçimde anladım. Eşyaya ve olaylara şiiriyet katmaya bizden fazla düşkün olan eskiler, şimdi öyle zannediyorum ki, bunda gerçekten çok mecaz ve istiare⁵ gözetmiştir. Acaba *Zebur'un*⁶ *Sureleri* ile aktarılan bu mucize arasında bir ilişki yok mudur?.. Bunu ben belirleyemem. Fakat o güç ister hakiki parmaklarında, ister yazanın parmak uçlarında olsun, *Zebur Sahibi*'nin mucizevî elinde demir ne idiye, *Safahât Şairi*'nin yaratıcı elinde kelime ve aruz da odur. Yöntem ve kurallarını bilmediğim ve fakat kırk seneye yakın bir zamandan beri nazını ve kahrını çektiğim *aruz vezni*'nin bazen ne kadar inatçı, ne kadar dikbaşlı olduğunu bilirim. İhtimal ki Mehmed Âkif de bu yeteneği kazanmak için uzun yıllar çalışmış ve yorulmuştur. Fakat *Busefal*⁷ İskender'in azim ve kararlılığına nasıl boyun eğdiyse, dikbaşlı aruz atı da *Safahât* sahibinin iradesine dizginleri öyle teslim etti. Düzyazılarımızı bile kışkandıracak ifade rahatlığı ve anlatma kolaylığı, şairin şiirlerini benzerlerinden seçer ve ayırır.

Kolaylık mı?.. Eyvah!.. Meslekten olmayanların su gibi okudukları

⁵ İstiare: Bir şeyi anlatmak için ona benzetilen başka bir şeyin adını eğreti olarak kullanma, eğretileme.

⁶ Zebûr: Hz. Davud peygambere indirilen kutsal kitap. Kitabın İbranicesi şiir şeklindedir.

⁷ Busefal: Huysuzluğu ile ünlenen ve İskender tarafından ehlileştirilen atın adı. Rivayete göre, İskender, onun gölgesinden korktuğunu fark etmiş ve atın yüzünü güneşe çevirerek atının bu korkuyu yenmesini sağlamıştır.

[4] o mısırâlar, meslekten olanların pek çoğunca mümteni'ül-ibdâdır. Abdülhak Hâmid'in bir beyti hakkında vaktiyle Nâmık Kemâl'in dediği gibi: *Bu sehl-i mümteni' de değil; çünkü "mümteni" fakat sehl addolunmasına imkân yok..*

Mehmed Âkif'i tedkîk etmek, edebiyâtımızın bir şahs-ı mümtâzında mündemic bir devrini ta'mîk eylemektir. Ben aczimi mâni' telâkki etmeyerek buna çalışacağım. Eserden evvel müessiri îzâh edelim:

Mehmed Âkif Bey, Fâtih müderrislerinden İpek'li Mehmed Tâhir Efendi'nin sulbünden, Hicretin 1290 (Milâdî 1873) târihinde dünyâya geldi. Vâlidisi Buhâralı bir hanım, mevlidi İstanbul'dur.

*Hakkın Sesleri'*ndeki manzûmelerinden birinin -ki ileride bahs edeceğiz- hâşiyesinde diyor ki:

Babam Fâtih müderrislerinden Hoca Tâhir Efendi merhumdur ki benim hem babam, hem hocamdır. Ne biliyorsam kendisinden öğrendim. Şiirin daha iyi anlaşılmasına ve merhûmun da rahmetle anılmasına vesile olur diye şu hâşiyeyi yazmaya mecbûr oldum.

Mehmed Âkif Bey'in çocukluğu dindâr, saf, âbid ve zâhid bir Müslüman muhîtinde güzerân oldu. Ve ma'îşet-i mütekaddimesinin eşkâlini zamânın îcâbât-ı tab'îyyesi az çok ta'dîl etmekle beraber, ilk devre-i hayâtının esâsını ve rûhunu şâir asla tagyîr etmedi. O âlemi bize kısmen şu mısırâlarla anlatıyor:

İçimde cûşa gelip lücce lücce istiğrâk,
Ezan okundu mu bilmem, açılmadan âfâk,
Zalâmı sîneye çekmiş yatan sokaklardan

[4] o dizeler, meslekten olanların pek çoğunca vazgeçilemeyecek güzelliktedir. Abdülhak Hâmid'in⁸ bir beyti hakkında vaktiyle Nâmık Kemâl'in dediği gibi: *Bu sehl-i mümteni*⁹ de değil; çünkü "söylenmesi çok zor", sade olarak nitelendirilmesine imkân yok.

Mehmed Âkif'i incelemek, edebiyatımızın bu kimseye benzemeyen şahsında bir araya gelen bir devrini derinliğine incelemek demektir. Ben güçsüzlüğümü engel olarak görmeyerek buna çalışacağım. Eserden önce eser sahibini anlatalım:

Mehmed Âkif Bey, Fatih Medresesi hocalarından İpek'li¹⁰ Mehmed Tahir Efendi'nin¹¹ soyundan, Hicret'in 1290 (Miladi 1873) tarihinde dünyaya geldi. Validesi Buharalı bir hanım, doğum yeri İstanbul'dur.

Hakkın Sesleri'ndeki şiirlerinden birinin -ki ilerde bahsedeceğiz- açıklamasında diyor ki:

Babam Fatih hocalarından rahmetli Hoca Tahir Efendi'dir ki benim hem babam, hem hocamdır. Ne biliyorsam kendisinden öğrendim. Şiirin daha iyi anlaşılmasına ve merhumun da rahmetle anılmasına vesile olur diye şu açıklamayı yazmaya mecbur kaldım.

Mehmed Âkif Bey'in çocukluğu; dindar, saf, ibadette kusur gösterilmeyen ve çok inançlı bir Müslüman çevresinde geçti. Eski hayatının şeklini zamanın doğal gerekleri az çok değiştirmekle beraber, hayatının ilk döneminin esasını ve ruhunu şair asla bozmadı. O çevreyi bize kısmen şu dizelerle anlatıyor:

İçimde cûşa gelip lücce lücce istiğrâk,
Ezan okundu mu bilmem, açılmadan âfâk,
Zalâmı sîneye çekmiş yatan sokaklardan

cûş etmek: coşmak; lücce lücce: dalga dalga; istiğrâk: dalmak, kendinden geçmek; âfâk: ufuklar; zalâm: karanlık; sîne: bağır, göğüs

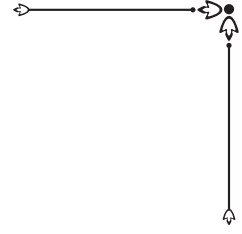
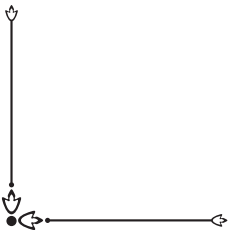
⁸ Abdülhak Hâmid (1852-1937): Süleyman Nazif tarafından "Şair-i Azam" (En Büyük Şair) sıfatı verilmiş olan ünlü Türk şairi.

⁹ Sehl-i mümteni: Kolay ve sade görüldüğü hâlde taklidi zor olan söz/söyleyiş.

¹⁰ İpek: Kosova'nın kuzeybatısında bir kasaba. Bugünkü adı Pec.

¹¹ İpekli Hoca Tahir Efendi (1826-1888): Mehmed Âkif'in babası olan Hoca Tahir Efendi; günümüzde Kosova sınırları içinde bulunan İpek kazasının Suşına köyünden İstanbul'a gelmiş ve evlenerek buraya yerleşmiştir. Temizliği ve dürüstlüğü ile tanındığı için "Temiz Tahir Efendi" ismiyle anılmıştır.

[5] Kemâl-i vecd ile geçtim, önümde bir meydân
 Göründü. Fatih'e gelmiştim anladım, azıcık
 Gidince, câmie baktım ki bekliyor uyanık!..
 Sokuldum artık onun sîne-i münevverine,
 Oturdum öndeki maksûreciklerin birine.
 Fezâ-yı ma'bedin encüm-nümâ meşâilini,
 O lem'a lem'a dizilmiş ziyâ kavâfilini
 Görünce geldi çocukluk zamanlarım yâda..
 Neler düşündüm o saatte bilseniz orada!..
 "Sekiz yaşında kadardım; babam gelir, "Bu gece,
 "Sizinle câmie gitsek çocuklar, erkence."
 "Giderseniz gelin amma namazda uslu durun;"
 "Merâmınız yaramazlıksa, işte ev, oturun."
 Deyip alırdı beraber benimle kardeşimi.
 Girince camie hâliyle koyverir peşimi,
 Namaz kılardı. Ben artık kalınca âzâde,
 Ne âşıkâne koşardım hasırlar üstünde!..
 Hayâl otuz sene evvelki hâli pîşimden
 Geçirdi. Başladım artık yanımda görmeye ben:
 Beyaz sarıklı, temiz, yaşça elli beş ancak;
 Vücûdu zinde, fakat saç, sakal ziyadece ak,
 Mehîb yüzlü bir âdem: edeb-güzîn-i namaz;
 Yanında bir küçücek kızcağızla pek yaramaz
 Yeşil sarıklı bir oğlan ki başta püskül yok;
 İmâmesinde fesin bağlı sâde bir boncuk!..
 Sarık hemen bozulur, sonra şöyle bir dolanır,
 Biraz geçer yine râyet misâli dalgalanır!..
 Koşar koşar, duramaz, âkıbet denir âmîn
 Namaz biter, o zaman kalkarak o pîr-i güzîn,

[5] Kemâl-i vecd ile geçtim, önümde bir meydân
 Göründü. Fatih'e gelmiştim anladım, azıcık
 Gidince, câmie baktım ki bekliyor uyanık!..
 Sokuldum artık onun sîne-i münevverine,
 Oturdum öndeki maksûreciklerin birine.
 Fezâ-yı ma'bedin encüm-nümâ meşâilini,
 O lem'a lem'a dizilmiş ziyâ kavâfilini
 Görünce geldi çocukluk zamanlarım yâda..
 Neler düşündüm o saatte bilseniz orada!..
 "Sekiz yaşında kadardım; babam gelir, "Bu gece,
 "Sizinle câmie gitsek çocuklar, erkence."
 "Giderseniz gelin amma namazda uslu durun;"
 "Merâmınız yaramazlıksa, işte ev, oturun."
 Deyip alırdı beraber benimle kardeşimi.
 Girince camie hâliyle koyverir peşimi,
 Namaz kılardı. Ben artık kalınca âzâde,
 Ne âşıkâne koşardım hasırlar üstünde!..
 Hayâl otuz sene evvelki hâli pîşimden
 Geçirdi. Başladım artık yanımda görmeye ben:
 Beyaz sarıklı, temiz, yaşça elli beş ancak;
 Vücûdu zinde, fakat saç, sakal ziyadece ak,
 Mehîb yüzlü bir âdem: edeb-güzîn-i namaz;
 Yanında bir küçücek kızcağızla pek yaramaz
 Yeşil sarıklı bir oğlan ki başta püskül yok;
 İmâmesinde fesin bağlı sâde bir boncuk!..
 Sarık hemen bozulur, sonra şöyle bir dolanır,
 Biraz geçer yine râyet misâli dalgalanır!..
 Koşar koşar, duramaz, âkıbet denir *âmîn*
 Namaz biter, o zaman kalkarak o pîr-i güzîn,

kemâl-i vecd: tam bir coşkunluk hâlinde; sîne-i münevver: nurlu, aydınlık kucak; maksûrecik: tabure; fezâ-yı ma'bed: caminin kubbesi; encüm-nümâ: yıldız dizisi gibi, ıstık saçan; meşâ'il: meş'aleler, kandiller; lem'a lem'a: parıl parıl; ziyâ: ıstık, aydınlık; kavâfil: kafileler; yâda gelmek: hatıra gelmek, hatırlamak; merâm: maksat, amaç; âzâde: başıboş, serbest; âşıkâne: âşık gibi; pîş: göz önü, ön ziyâde: fazla; mehîb: Heybetli, gösterişli; âdem: adam, şahıs, kişi; edeb: terbiye, incelik; imâme: Fesin tepesindeki çıkıntı, ibik; fes: şapka yerine kullanılan kırmızı kalın çubadan yapılmış, tepesinde püsküllü olan, silindirik biçiminde başlık; râyet: bayrak; âkıbet: nihayet, sonunda; pîr-i güzîn: saygın ibtiyar, muhterem kişi, yaşlı adam